

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

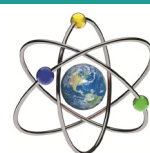
No5(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 310 sahifa,
1-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Maktabgacha ta'lim tashkiloti metodistining boshqaruv funksiyalari.....	10
<i>Qarshibayeva Dilfuza Xidirbayevna</i>	
Texnologik mashinalar va jihozlar ta'lim yo'nalishi talabalarida kasbiy kompetensiyani shakllantirishning pedagogik qonuniyatlari va metodologik tizimini ishlab chiqish	15
<i>Elmanov Abbas Begmat o'g'li, Mirzaumidov Asilbek Shuxratjonovich</i>	
Katta yoshdagi guruh bolalarida o'z-o'zini boshqarish qobiliyatini rivojlantirishda o'yinning roli	19
<i>Ergasheva Farangiz Umidjon qizi, Fayzullayev Sharipboy Nurillayevich</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida ekologik tafakkurni rivojlantirishning dolzarbligi.....	23
<i>Yaxshiboyeva Nargiza Rustamqulovna</i>	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida inson resurslarini boshqarishda muvozanatlashgan ko'rsatkichlar tizimidan foydalanishning nazariy asoslari	28
<i>Gulmira Jumanova</i>	
Nomoddiy madaniy merosning talaba-yoshlarni yuksak ma'naviyatli shaxs sifatida tarbiyalashdagi ahamiyati	33
<i>Erboyev Suxrob Abdusalomovich</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar va ularda hissiy-irodaning shakllanishi	37
<i>Davlatova Zebo Haydarovna</i>	
Zamonaviy oilada avlodlararo munosabatlarning pedagogik-psixologik xususiyatlari	40
<i>Ochilova Farida Baxriddinovna</i>	
Maktab va oliy ta'lim muassasalarida qizlar kitobxonligini rivojlantirish metodlari	44
<i>Qo'chqarova Oysha Oltibayevna</i>	
Buyuk allomalar merosidan foydalanishning metodik holati va mavjud muammolari.....	48
<i>Sevara Mamatkarimova</i>	
Futbol o'yinida to'pga kalla bilan zarba berish.....	53
<i>Xolmaxmatov Boburjon Musurmon o'g'li</i>	
Использование современных инновационных методов в процессе обучения русскому языку в иноязычных группах высшего образовательного учреждения.....	56
<i>Курбанова Шаира Исмаиловна</i>	
Maktabgacha ta'lim mutaxassislarini tayyorlashda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish ...	60
<i>Kushakova Gulnora Egamkulovna, Muhammadiyeva Shaxzoda Sunnatilla qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda musiqa mashg'ulotlari orqali o'quvchilarning kreativ fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish metodlari	63
<i>Muminova Feruza Farxodovna</i>	
Alisher Navoiy merosining yoshlar ma'naviy-estetik tarbiyasidagi ahamiyati	70
<i>Qayumxo'jayev Botirxo'ja Ikromxo'ja o'g'li</i>	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida amaliy topshiriqlar orqali tayanch kompetensiyalarni shakllantirish metodikasini takomillashtirish	74
<i>Saidova Dilnoza Maripovna</i>	
К вопросу о классификации современной антиутопии.....	78
<i>Дмитрий Валерьевич Пупонин</i>	
Когнитивная гибкость как фактор психологического благополучия старшеклассников в период адаптации к новым образовательным требованиям	82
<i>Муксинова Динора Азаматовна</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida ingliz tilida ta'lim beruvchi professor-o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini baholash: xalqaro tajribalar qiyosiy tahlili va O'zbekiston amaliyoti	87
<i>Baxtiyarova Muniba Ne'matjon qizi</i>	
Valeologik tarbiya asosida maktabgacha ta'lim tarbiyachilarini tayyorlashda innovatsion va raqamli yondashuvlar	92
<i>Berkinova Charos Islomovna</i>	

Grammatik tushunchalarni o'rgatish metodikasi.....	96
<i>N. R. Masharipova</i>	
Umumiy o'rta ta'lim tizimini takomillashtirish va o'quvchilar bilimni baholashda xorijiy tajribalardan foydalanish finlyandiya ta'lim tizimi misolida.....	99
<i>Obidova Muqaddas Ro'ziqulovna</i>	
The Difference Between Androgogy and Pedagogy.....	106
<i>Pardayeva Aziza Rahmatillojevna</i>	
Elektr mashinalari fanini o'qitishda raqamli ta'lim texnologiyalari.....	110
<i>Shodiyeva Nozina Shuxrat qizi</i>	
Umumta'lim maktablarida direktor o'rinbosarlarining aksiologik yondashuv asosida boshqaruv funksiyalari va vakolatlari hamda maktablarda ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish yo'llari.....	113
<i>Toxirov Botirjon G'ofurjon o'g'li</i>	
Ispan tili darslarida kommunikativ kompetensiyani shakllantirish usullari	119
<i>Tursunqulov Sanjar Dilmurod o'g'li, Shukurullayeva Feruza Dilmurodovna</i>	
Surxondaryo viloyatida yetishtiriladigan ingichka tolali paxta navlarining qo'llanilishi	124
<i>Ubaydullayeva Komila Bozor qizi</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarda empatiya hissini shakllantirishning nazariy asosi	127
<i>Xolmirzayeva Gulbahor Bahodirovna</i>	
Boshlang'ich sinf matematika darslarida raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi	130
<i>Raximova Dilshoda Xoliqberdiyevna</i>	
Bo'lajak sport murabbiylarida kognitiv qobiliyatlarni rivojlantirish mexanizmlari	134
<i>Sherzod Shuxratovich Boboyorov</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida talabalar sportini rivojlantirishning iqtisodiy va tashkiliy mexanizmlari.....	138
<i>Sangirov Nuriddin Iriskulovich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning boshqaruv kompetentligini rivojlantirishning integrativ modeli	142
<i>Rasulova Umida Bahodir qizi</i>	
Yashil pedagogikaning konseptual modeli va tamoyillari.....	146
<i>Raxmatova Dilnoza Abdurashidovna</i>	
Ta'lim jarayoni ishtirokchilarida emotsional barqarorlikni shakllantirishning pedagogik-psixologik asoslari ..	149
<i>Boymatova Munavvar Ravshan qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlashda zamonaviy raqamli platformalardan foydalanish samaradorligi.....	152
<i>Lukmonova Salomat Gafurovna</i>	
Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun pedagogik qo'llab-quvvatlash tizimining shakl, metod va vositalari	157
<i>Farmonova Madina Bahriddin qizi</i>	
Innovatsion boshqaruv tizimlarida qaror qabul qilish va kommunikatsiya samaradorligi	161
<i>Sotvoldiyeva Xurliqo G'ayratjon qizi</i>	
Raqamli ta'lim muhitida maktabgacha yoshdagi bolalarning media savodxonligini shakllantirish metodikasi.....	167
<i>Choriyeva Xurmo Panji qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim mutaxassislari malakasini oshirish tizimining zamonaviy tendensiyalari va raqamlashtirish jarayonlarining pedagogik ahamiyati.....	172
<i>Qosimova Sh. N., Dusmaxamedov A. A.</i>	
Maktab o'quvchilarida o'zini o'zi tarbiyalashni shakllantirishning pedagogik asoslari (8–9-sinflar asosida)..	177
<i>Norxo'jayeva Lobar Nuriddin qizi</i>	
STEAM loyihalar yordamida boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy va tanqidiy tafakkurni shakllantirish	181
<i>Mirjamolova Moxira Abdugaffor qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashning pedagogik ahamiyati va metodik asoslari.....	188
<i>Axmad Bolqiyev</i>	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini xalqaro baholash dasturlari asosida baholashning pedagogik asoslari.....	191
<i>Shavqiddin Burxonov</i>	
Boshlang'ich ta'limda liderlik va pedagogik menejment muammolari.....	194
<i>Pardaboyev Doston</i>	
Raqamli ta'lim muhiti: tushunchasi, strukturasi va rivojlanish tendensiyalari.....	197
<i>Kulboyeva Dilnoza Abdug'afurovna</i>	
Особенности применения графических органайзеров на практических занятиях по дисциплине "Практикум литературы народов СНГ".....	199
<i>Татьяна Викторовна Половинкина</i>	
Historical Stages in the Study and Treatment of Scoliosis (Spinal Curvature).....	204
<i>Shermatova Mokhira Baxodir qizi</i>	
Talaba qizlarga badiiy gimnastika cho'qmori yordamida bajariladigan fundamental mashqlarni o'rgatish....	209
<i>Musharafxon Sultanova</i>	
Oliy ta'limda tarbiyaviy ishlarni tashkil etish bo'yicha xalqaro modellarning qiyosiy tahlili.....	213
<i>Ziyotova Madina</i>	
Sport mutaxassislarini tayyorlashda voleybol o'qituvchisining ko'nikmalari va uslubi	216
<i>Turg'unov Baxtiyor O'rolovich</i>	
Matematik masalalarni yechish jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarining mantiqiy fikrlash va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirish	220
<i>Yusupova Latofat Nuriddinovna</i>	
Zamonaviy sharoitda bo'lajak o'qituvchilarda deontologik kompetentlikni rivojlantirishning innovatsion texnologiyalari	228
<i>Nasirova Nigora Baxtiyor qizi</i>	
Paraengil atletika mashg'ulotlarida individual yondashuvning ahamiyati	233
<i>Abduxoliqova Shoiraxon Akramjon qizi</i>	
Biologiya fanini o'qitishda xalq pedagogikasi elementlaridan foydalanish orqali ekologik madaniyatni rivojlantirish	239
<i>Baxrombekova Sojidxon Sherzodjon qizi</i>	
Maktab texnologik ta'limida axborot texnologiyalaridan foydalanishning o'quv samaradorligiga ta'siri: o'rta muddatli istiqbollar (2027–2031)	245
<i>Berdiyeva Gulnoza Rizoqulovna, Tursunov Sherzod Ziyat o'g'li, Ismatullayev Javohir Ubaydulla o'g'li</i>	
Axborot texnologiyalaridan foydalanish orqali jismoniy tarbiya va sport tizimini boshqarish samaradorligini oshirish	251
<i>Eryigitov Dilshod Xolboyevich</i>	
Enhancing Speaking Skills Productively in English	255
<i>J. M. Fayzullayev, G. R. Elmonova</i>	
Nutqida nuqsoni bo'lgan katta guruh bolalari bilan ishlashning ilmiy-nazariy asoslari	259
<i>Jumanova Iroda Nomozovna, Fayzullayev Sharipboy Nurillayevich</i>	
2–3 yoshli bolalarning maktabgacha ta'lim tashkilotiga ijtimoiy moslashuvi: nazariy va empirik tahlil	263
<i>Klicheva Dilnoza Zulfon qizi</i>	
Inson–texnika tizimida ta'lim olayotgan talabalarda iste'dod namoyon bo'lishining psixologik xususiyatlari	267
<i>Kuvandikova Gulnora Gulamovna</i>	
Bo'lajak pedagoglarning mutaxassis sifatida shakllanishida xavotirlanish holatining namoyon bo'lishi.....	270
<i>Nuriddinov Rasuljon Samitjon o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarni maktabga tayyorlashda zamonaviy psixologik-pedagogik yondashuv.....	274
<i>Nuriddinova Maysara Ikramovna, Kodirova Albina Faridovna</i>	
Talabalarda qaror qabul qilishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	279
<i>Rajabova Go'zal Zarifovna</i>	
Musobaqa oldi psixologik tayyorgarlikning tezkorlikka ta'siri.....	283
<i>Sitora Elova Axmatkulovna</i>	

Pediatriya ta'limida sun'iy intellekt – talaba uchun virtual assistent.....	287
Umarkulov Muhtorali Islomkulovich	
Bo'lajak jismoniy tarbiya mutaxassislarida jismoniy savodxonlikni rivojlantirishning pedagogik asoslari.....	290
Xakimov Xurshid Nozimovich	
Сущность и виды познавательной активности детей 5–6 лет.....	294
Джамилова Н. Н., Кудратова М. У.	
Uzluksiz ta'lim jarayonida mustaqil fikrlovchi, ijodkor shaxsni tarbiyalashning pedagogik-psixologik masalalari.....	298
Siddiqova Sanobar Xaydarovna	
Ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilish, ijodiy faolligini oshirish.....	301
Siddiqova Sanobar Xaydarovna, Qushoqova Guzal	
Badiiy adabiyotda Ibn Sino obrazining yaratilishidagi o'ziga xosliklar.....	304
Tangirov A. J.	

RIVOJLANISHIDA NUQSONI BO'LGAN BOLALAR UCHUN PEDAGOGIK QO'LLAB- QUVVATLASH TIZIMINING SHAKL, METOD VA VOSITALARI

Farmonova Madina Bahriiddin qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
Ta'lim va tarbiya nazariyasi hamda metodikasi
(maktabgacha ta'lim) yo'nalishi magistranti

Ilmiy rahbar: Berdiyeva Muhabbat Meyliyevna

Termiz davlat pedagogika instituti Maktabgacha ta'lim kafedrası professori

Annotatsiya: Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarni pedagogik qo'llab-quvvatlash tizimining tarkibiy qismlari, ularning ijtimoiy-pedagogik ahamiyati hamda samaradorligini oshirish yo'llari yoritiladi. Tadqiqot jarayonida maxsus yordamga muhtoj bolalarning ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiluvchi zamonaviy shakl va metodlar tahlil etiladi. Shuningdek, inklyuziv ta'lim sharoitida bolalarning individual imkoniyatlaridan kelib chiqib pedagogik vositalarni tanlash va ularni amaliyotga tatbiq etish masalalari bayon qilinadi.

Kalit so'zlar: rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar, pedagogik qo'llab-quvvatlash, korreksion ta'lim, inklyuziya, pedagogik metodlar, reabilitatsiya, didaktik vositalar, moslashuvchan o'quv dasturlari.

Abstract: Structural components of the pedagogical support system for children with developmental disabilities, along with their socio-pedagogical significance and ways to enhance effectiveness, are examined. Modern forms and methods aimed at expanding educational opportunities for children requiring special assistance are analyzed. Additionally, issues related to selecting and implementing pedagogical tools based on children's individual capabilities within inclusive education are considered.

Key words: children with developmental disabilities, pedagogical support, correctional education, inclusion, pedagogical methods, rehabilitation, didactic tools, flexible curricula.

Аннотация: Раскрываются структурные компоненты системы педагогической поддержки детей с отклонениями в развитии, их социально-педагогическая значимость, а также пути повышения её эффективности. Анализируются современные формы и методы, направленные на расширение образовательных возможностей детей, нуждающихся в особой помощи. Рассматриваются вопросы выбора и внедрения педагогических средств с учётом индивидуальных возможностей детей в условиях инклюзивного образования.

Ключевые слова: дети с отклонениями в развитии, педагогическая поддержка, коррекционное образование, инклюзия, педагогические методы, реабилитация, дидактические средства, гибкие учебные программы.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri – har bir bolaga, uning jismoniy yoki aqliy imkoniyatlaridan qat'i nazar, sifatli ta'lim va tarbiya olishi uchun teng sharoitlar yaratishdir. Ayniqsa, rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarni jamiyatga moslashtirish, ularning intellektual va ma'naviy salohiyatini ro'yobga chiqarishda pedagogik qo'llab-quvvatlash tizimi hal qiluvchi ahamiyatga ega. Bugungi kunda defektologiya va maxsus pedagogika sohasidagi islohotlar ushbu bolalar bilan ishlashning an'anaviy yondashuvlaridan voz kechib, ko'proq shaxsga yo'naltirilgan hamda texnologik asoslangan metodlarni joriy etishni talab qilmoqda.

Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarning murakkab ehtiyojlarini qondirish faqatgina bilim berish bilan cheklanmaydi; u kompleks ijtimoiy, psixologik va pedagogik chora-tadbirlar majmuasini o'z ichiga oladi. Bunda qo'llaniladigan shakl va metodlar bolaning nuqson turiga (ko'rish, eshitish, nutq yoki tayanch-harakat tizimidagi muammolar) qarab tabaqalashtirilishi zarur. Mazkur matnda ta'lim jarayonini optimallashtirishga qaratilgan eng samarali didaktik vositalar va ularni amaliyotda qo'llashning metodologik asoslari ko'rib chiqiladi. Mavzuning

dolzarbligi shundaki, to'g'ri tashkil etilgan pedagogik qo'llab-quvvatlash tizimi nafaqat bolaning o'quv dasturlarini o'zlashtirishiga, balki uning kelajakda mustaqil hayotga tayyorlanishiga ham poydevor bo'lib xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Maxsus pedagogika va defektologiya sohasida olib borilgan tadqiqotlar rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar bilan ishlashda kompleks yondashuv zarurligini ko'rsatadi.

Xususan, Akbarova M. tomonidan yaratilgan "Maxsus pedagogika (defektologiya)" o'quv qo'llanmasida bu toifadagi bolalar bilan ishlashda korreksion-pedagogik ta'sirning tizimliliigi, individual yondashuv va pedagogik vositalarning uyg'unligi muhim omil sifatida izohlanadi. Muallif rivojlanishidagi cheklanishlarni bartaraf etishda faqat ta'limiy emas, balki ijtimoiy moslashuvni ta'minlovchi metodlarning ham zarurligini ta'kidlaydi.

Inklyuziv ta'lim masalalari Nurmukhamedova M.S. tadqiqotlarida chuqur yoritilgan bo'lib, unda ta'lim tizimida teng imkoniyatlar yaratish orqali rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarning ijtimoiylashuvi samaradorligi oshishi asoslab beriladi. Muallif 2022-yilgi ishida pedagogik qo'llab-quvvatlashning shakl va metodlarini tanlashda bolaning individual xususiyatlari va ehtiyojlarini hisobga olish zarurligini ilmiy jihatdan asoslaydi.

Didaktik vositalardan foydalanish masalasi Shomahmudova G.A. tomonidan maxsus ta'lim kontekstida tadqiq etilib, unda o'yin texnologiyalarining bolalar rivojlanishiga ta'siri alohida ko'rsatib beriladi. 2019-yilda chop etilgan tadqiqotda didaktik o'yinlar orqali bolalarda kognitiv va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish samarali vosita ekanligi qayd etiladi. Shu bilan birga, Karimov S. pedagogik qo'llab-quvvatlash texnologiyalarini tahlil qilib, zamonaviy ta'lim jarayonida innovatsion metodlarning o'rni va ahamiyatini ochib beradi.

Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar bilan ishlashning korreksion-pedagogik asoslari Axmedova R.D. tadqiqotida batafsil yoritilgan bo'lib, unda individual va guruhli mashg'ulotlarning uyg'unligi yuqori samaradorlik berishi ilmiy jihatdan asoslanadi. Muallif 2023-yilda chop etilgan ishida bolalarning psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda metod va vositalarni moslashtirish zarurligini ta'kidlaydi.

Shu bilan birga, Levchenko V.A. tomonidan ishlab chiqilgan yondashuvlar xalqaro tajriba asosida pedagogik va psixologik qo'llab-quvvatlash tizimini kompleks tarzda tashkil etish muhimligini ko'rsatadi.

Mahalliy olimlar, jumladan, Ismoilova G. va hamkorlarining tadqiqotlari bolalar tarbiyasida ijtimoiy va psixologik omillarning o'rnini yoritadi.

Ularning ilmiy ishlarida oilaviy muhit, xalq og'zaki ijodi va ijtimoiy munosabatlarning bola rivojlanishiga ta'siri tahlil qilinadi. Bu yondashuv rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar bilan ishlashda pedagogik qo'llab-quvvatlash tizimini faqat ta'lim bilan cheklab qolmasdan, balki keng ijtimoiy kontekstda ko'rib chiqish zarurligini ko'rsatadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tahliliy-qiyosiy metod. Maxsus pedagogika va defektologiya sohasidagi mavjud nazariy manbalar, xususan, inklyuziv ta'limga oid so'nggi yillardagi pedagogik konsepsiyalar tahlil qilindi. Rivojlanishida turli xil nuqsoni (nutq, eshitish, ko'rish va tayanch-harakat) bo'lgan bolalarni qo'llab-quvvatlashning xorijiy va mahalliy tajribalari o'zaro qiyoslanib, samarali modellar saralab olindi.

Tizimli yondashuv. Pedagogik qo'llab-quvvatlash jarayoni shunchaki yordam berish emas, balki shakl (individual va guruhli), metod (o'yinli, vizual, amaliy) hamda vositalar (didaktik materiallar, texnik qurilmalar) birligidan iborat yaxlit tizim sifatida tadqiq etildi. Bu yondashuv har bir komponentning bolaning ijtimoiy moslashuvidagi o'rnini aniqlash imkonini berdi.

Pedagogik kuzatuv va modellashtirish. Ta'lim jarayonida bolalarning berilgan didaktik topshiriqlarni o'zlashtirish darajasi va ularning pedagogik stimullarga bo'lgan reaksiyasi kuzatildi. Olingan natijalar asosida rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarning imkoniyatlariga moslashtirilgan o'quv-tarbiya jarayonining optimal modeli loyihalashtirildi.

Tadqiqotning metodologik asosi sifatida tanlangan ushbu usullar mavzuni nafaqat nazariy jihatdan asoslashga, balki amaliy tavsiyalarning hayotiyiligini ta'minlashga xizmat qiladi. Olingan ma'lumotlar mantiqiy izchillikda umumlashtirilib, maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun moslashuvchan metodik tizimni shakllantirishga yo'naltirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Kuzatuv natijalari rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar bilan olib boriladigan pedagogik qo'llab-quvvatlash jarayoni ma'lum bir tizimga solinganda samaradorlik sezilarli darajada ortishini ko'rsatdi. Olingan natijalarni quyidagi asosiy yo'nalishlarda umumlashtirish mumkin:

*Birinchi*dan, pedagogik qo'llab-quvvatlashning shakllari tahlil qilinganda, kichik guruhlarda ishlash (3–5 nafar bola) va individual korreksion mashg'ulotlarning uyg'unligi eng yuqori natija berishi aniqlandi. Ayniqsa,

o'yin terapiyasi va qum terapiyasi kabi shakllar bolalarning sensor rivojlanishini 25–30 % ga tezlashtirgani kuzatildi. Bu shakllar bolaning muloqotga kirishishdagi psixologik to'siqlarini bartaraf etishga yordam beradi.

Ikkinchidan, qo'llanilgan metodlar orasida vizualizatsiya va mantiqiy modellashtirish usullari rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun axborotni qabul qilishning asosiy kanali ekanligi tasdiqlandi. Masalan, nutqida nuqsoni bor bolalar bilan ishlashda mnemosxemalardan (rasmi belgilar) foydalanish lug'at boyligining o'sishini va jumalarni mantiqiy bog'lash qobiliyatini yaxshiladi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, metodlarni tanlashda bolaning faqat zaif tomoniga emas, balki uning saqlanib qolgan (kuchli) imkoniyatlariga tayanish korreksion jarayonning unumdorligini oshiradi.

Uchinchidan, zamonaviy didaktik vositalar, jumladan, multimedia resurslari va sensorli o'yinchoqlarning ta'lim jarayoniga integratsiyasi bolalarning diqqat barqarorligini o'rtacha 15–20 daqiqagacha uzaytirish imkonini berdi. Bu an'anaviy darsliklarga qaraganda ikki baravar yuqori ko'rsatkichdir. AKT vositalari bolada o'z-o'zini boshqarish va mustaqil harakat qilish ko'nikmalarini shakllantirishda muhim omil bo'lib xizmat qildi.

Shakl, metod va vositalarning o'zaro bog'liqligi ta'minlangan sharoitda rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarning ijtimoiy moslashuvi va bilish faolligi dinamik ravishda o'sib boradi. Olingan natijalar inklyuziv ta'lim muhitida har bir bola uchun individual o'quv traektoriyasini ishlab chiqish zarurligini ilmiy jihatdan isbotlaydi.

Tadqiqot davomida olingan natijalar rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarni pedagogik qo'llab-quvvatlash tizimi nafaqat ta'limiy, balki chuqur ijtimoiy-reabilitatsion xarakterga ega ekanligini tasdiqlaydi. Ushbu natijalarni tahlil qilish jarayonida bir qator muhim jihatlar namoyon bo'ldi.

Eng avvalo, pedagogik qo'llab-quvvatlashning samaradorligi metodlarning ko'pligida emas, balki ularning bolaning individual rivojlanish darajasiga qanchalik mos kelishida ekanligi ma'lum bo'ldi. Ko'pgina pedagogik yondashuvlarda nuqsonni faqat tibbiy jihatdan tuzatishga e'tibor qaratilsa, tahlillar bolaning mavjud salohiyatini ijtimoiy muhitga moslashtirish muhimroq ekanligini ko'rsatmoqda. Masalan, vizual vositalar va interaktiv metodlarning uyg'unligi bolada "muvaffaqiyat hissi"ni uyg'otadi, bu esa o'z navbatida o'rganishga bo'lgan motivatsiyani kuchaytiruvchi asosiy omil bo'lib xizmat qiladi.

Shuningdek, muhokama jarayonida inklyuziv ta'lim sharoitida pedagogik vositalarni tanlash masalasi o'ziga xos murakkablikka ega ekanligi aniqlandi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, universal metodlar hamma bolalar uchun ham birdek ishlamaydi. Masalan, eshitishida nuqsoni bor bolalar uchun samarali bo'lgan kinetik metodlar aqliy rivojlanishida ortda qolayotgan bolalar uchun ortiqcha yuklama bo'lishi mumkin. Bu esa pedagoglardan nafaqat nazariy bilimni, balki har bir dars jarayonida shakl va vositalarni dinamik tarzda o'zgartira olish mahoratini talab qiladi.

Olingan ma'lumotlarni mavjud pedagogik nazariyalar bilan qiyoslaganda, zamonaviy axborot texnologiyalarining (AKT) o'rni kutilganidan ham yuqori ekanligi ma'lum bo'ldi. Agar an'anaviy metodikada asosiy e'tibor ko'rgazmali qurollarga qaratilgan bo'lsa, bugungi kunda sensorli va multimedia vositalari bolaning emotsional olamiga kirib borishning eng qisqa yo'li bo'lib qolmoqda. Biroq bu vositalar pedagogning jonli muloqotining o'rini bosa olmaydi, balki uning imkoniyatlarini kengaytiruvchi qo'shimcha resurs sifatida qaralishi lozim.

Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun yaratiladigan pedagogik tizim moslanuvchan (fleksibil) bo'lishi shart. Muhokama natijalari shuni ko'rsatmoqdaki, metod va vositalarni tanlashda bolaning tashxisi bilan birga uning qiziqishlari va ruhiy holatini hisobga olish korreksion ishning sifatini yangi bosqichga olib chiqadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarni pedagogik qo'llab-quvvatlash tizimini tadqiq etish natijasida quyidagi umumiy xulosalarga kelindi:

1. Pedagogik qo'llab-quvvatlash – bu shunchaki yordam berish jarayoni emas, balki bolaning individual imkoniyatlarini hisobga oluvchi shakl, metod va vositalarning yaxlit dinamik tizimidir. Ushbu tizimning markazida bolaning ijtimoiy moslashuvini ta'minlash va uning cheklangan imkoniyatlarini korreksiyalash turadi.
2. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, kichik guruhlarda ishlash va individual yondashuv metodlari bolaning emotsional-irodaviy sohasini rivojlantirishda eng yuqori samaradorlikni beradi. Vizual va sensorli didaktik vositalar axborotni qabul qilishdagi to'siqlarni minimallashtirishga xizmat qiladi.
3. Inklyuziv ta'lim sharoitida pedagogik qo'llab-quvvatlashning samaradorligi ko'p jihatdan metodlarning tabaqalanganligiga bog'liq. Har bir nuqson turi uchun maxsus moslashtirilgan o'quv dasturlari va AKT vositalarining qo'llanilishi bolaning ta'lim olish motivatsiyasini barqarorlashtiradi.

Xulosa qilganda, pedagogik qo'llab-quvvatlash tizimini zamonaviy metodikalar asosida takomillashtirish rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarning nafaqat ta'limiy yutuqlarini, balki ularning mustaqil hayotga tayyorlik darajasini ham yangi bosqichga ko'taradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020-yil.
2. G. Ismoilova, X. Rahimova. Maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalashda xalq og'zaki ijodining ahamiyati // ACUMEN: International Journal of Multidisciplinary Research. – 1 (2). – 24–28-b.
3. O. Eshmuradov, G. Ismoilova. Oilaviy munosabatlarda bolalar tarbiyasiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-psixologik omillar // Science and Innovation. – 1 (B4). – 201–205-b.
4. G.E.Q. Ismoilova, M.Q.Q. Doniyorova. O'spirinlik davri psixologiyasi va uning o'ziga xos xususiyatlari // Science and Education. – 3 (4). – 869–875-b.
5. S.U. Qosimov, G.E. qizi Ismoilova. Amaliyotga yo'naltirilgan yondashuvning mazmuni va mohiyati // Scientific Journal.
6. Akbarova M. Maxsus pedagogika (defektologiya): o'quv qo'llanma. – Toshkent: "O'qituvchi", 2021-yil.
7. Nurmukhamedova M.S. Inklyuziv ta'lim: nazariya va amaliyot. – Toshkent, 2022-yil.
8. G.A. Shomahmudova. Maxsus ta'limda didaktik o'yinlardan foydalanish metodikasi. – Samarqand, 2019-yil.
9. R.D. Axmedova. Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar bilan ishlashning korreksion-pedagogik asoslari. – Buxoro, 2023-yil.
10. S. Karimov. Pedagogik qo'llab-quvvatlash texnologiyalari. – Toshkent: "Ziyo", 2020-yil.
11. V.A. Levchenko. Methods of Psychological and Pedagogical Support for Children with Special Educational Needs. – London: Springer Education, 2021-yil.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.